

Foto: Niels Andresen

Det viktiga betet, sid 8

Ur innehållet

Matambassadörer: sid 2-3

Gårdsbesök med trä i fokus: sid 4-5

Mineraler och kohälsa: sid 6-7

Betesdag: sid 8

Matambassadörer

Björn Falkeström, Dalarna

Björn Falkeström driver tillsammans med sin fru Sylvia och tre anställda Oppigårds Bryggeri utanför Hedemora. Företaget är byggt på föräldragården i Ingvallsbenning, där Björns släkt varit verksam sedan 1700-talet. Björn är civilekonom och jobbade som ekonomiansvarig i femton år innan han startade sitt eget företag.

Björn har länge haft öltillverkning som hobby men 2004 bryggde han det första ölet för försäljning till systembolag och restauranger. Sedan dess har produktionen ökat från 8 000 liter öl till i år 450 000 liter. Nyligen har bryggeriet byggts ut ytterligare, kapaciteten har fördubblats och ett besökscenter för 50 personer har iordningsställts. Under juli blir det sommarkafé i bryggeriet där kaffe, bullar och glass kommer att serveras.

Stärkande samarbete

Tillsammans med tjugo andra bryggerier har Björn startat föreningen "Sveriges småbryggerier". Syftet är att stötta varandra och driva gemensamma frågor. Föreningen har bland annat lämnat remissvar på en utredning om gårdsförsäljning av öl m fl alkoholhaltiga drycker. Elva av bryggerierna kommer att ställa ut gemensamt under Stockholm beer & whiskey festival i höst. Där kommer man att erbjuda besökarna ett samlat utbud med det bästa av vad ölsverige kan erbjuda. Föreningens devis är "Stora Öl - Små Bryggerier".

Nödvändigt med lönsamhet

Som matambasadör har Björn stort intresse av hur lönsamheten skall kunna förbättras för Dalarnas lantbrukare och småskaliga livsmedelsproducenter. Det är bara genom att skapa bättre lönsamhet som matkulturen kan utvecklas. Det gäller såväl för större lantbruk, som gör att vår egen livsmedelsförsörjning kan bibehållas, som för små livsmedelsproducenter som utvecklar den lokala maten.

Björn poängterar att för de större primärproducenterna är det prisenivån på kött, mjölk och spannmål som måste höjas och för de mindre företagen måste byråkrati och avgifter minskas avsevärt för att produktionen ska vara hållbar på sikt.

Viktiga beslut

En viktig faktor för att utveckla den småskaliga livsmedelsproduktionen är att offentliga inköpare får köpa in lokala produkter, annars kommer våra barn och gamla att få fortsätta äta mat av dålig kvalitet. Det här är sanningar som alla vet om, säger

Foto: Thorleif Robertsson

Björn, och det är de som har mandat att ta de nödvändiga besluten som måste agera omgående för att satsningen på lokala råvaror och produkter ska bli hållbar i ett längre perspektiv.

Björn menar att det viktigaste för utvecklingen av "Matlandet Sverige" är att skapa förutsättningar för lönsamhet. I andra hand kommer konferenser, nätverk, utbildningar och andra aktiviteter för förbättrad matkultur.

Kristina Homman, Länsstyrelsen Dalarna

EKObruk

Tidningen är ett samarbetsprojekt inom Landsbygdsprogrammet för jordbruket i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, Gävleborg och Dalarna. Tidningen finansieras gemensamt av Sverige och EU. Den utkommer med fyra nummer per år och vänder sig till dig som är intresserad av ekologiskt lantbruk. Detta nummer sänds till alla som sänt in ansökan för ekologisk produktion 2009. Vi använder en ny adresslista och ber om ursäkt för eventuella felaktigheter, meddela gärna ev ändringar.

Kostnadsfri prenumeration kan beställas hos Gun Bernes, postadress se nedan, eller via e-post gun.bernes@njv.slu.se

Adress: Ekobruk Norr, SLU/NJV, 901 83 Umeå

Ansvarig utgivare: Mats Hindström, Länsstyrelsen Gävleborg, 026-17 11 33

Grafisk form: DietmarDesign

Tryck: Elanders Sverige AB

Redaktionskommitté:

Gun Bernes, SLU, 090-786 87 44

Berit Löfgren, Länsstyrelsen Gävleborg, 026-17 11 36

Kristina Homman, Länsstyrelsen Dalarna, 023-818 29

Agneta Andersson, Länsstyrelsen Jämtland, 063-14 60 48

Anna Tjell, Länsstyrelsen Västernorrland, 0611-34 90 12

Per-Göran Persson, Länsstyrelsen Västerbotten, 090-10 82 55

Sara Borgström, Länsstyrelsen Norrbotten, 0920-960 45

Mikael Kühne, Härjedalen

Härjedalens matambassadör Mikael Kühne driver, tillsammans med frun Karin, gourmékrogen Vålkojan i Vemhån. Här är man mycket noga med råvarorna och handlar lokalproducerat när det går. Att hitta de lokalproducerade råvarorna kan dock vara ett detektivarbete.

På krogen serveras mycket fisk och vilt från närområdet, men också nötkött. En del av detta kommer från djur från grannens gård. Ibland serveras köttet på tre olika sätt på samma tallrik. En del av råvarorna blir korv; annorlunda korv såsom aborrkorv, tjäderkorv, kräftkorv och något så sällsynt som skvaderkorv (skvadern är ett fantasidjur, en korsning mellan hare och tjäder). Yoghurt och dessertostar kommer från närliggande Kullens getgård. Mjukt bröd och kakor bakar Mikael själv varje dag. Bär och svamp plockar Karin på myrar och i skogar runt omkring. Även mineralvattnet är lokalt eftersom Vålkojan tappar, förpackar och kolsyrar vattnet på plats. Men det finns gränser - under vintern har grönsakerna åkt långt...

Sök upp krögarna

Mikael utmanar alla råvaruproducenter: "Sök upp krögare som vill servera närproducerad mat och berätta vad du har att sälja. Många sitter på riktiga guldgruvor därhemma, men det kommer inte ut." Hans erfarenhet är att kunden får leta upp säljaren, han tycker att det borde vara tvärt om.

Närproducerat, att känna människorna och ha direktkontakten, är viktigare än ekologiskt. Själv ser han grannens kor beta utanför hemgården, de som sedan serveras på Vålkojan. Mikael tror att marknadsföring av ekologiska produkter inte räcker, utan att närproducerat är viktigare.

- Bli inte för storskalig, höj hellre priset, säger Mikael Kühne. Ofta finns ett direkt motsatsförhållande mellan kvalitet och kvantitet.

Berätta en historia

Allra helst skulle han vilja att maten var härproducerad. Idag har Mikael och Karin några höns och ett par grisar för husbehov. De skulle helst vilja använda dessa på restaurangen, men

tycker att kraven för att få göra detta är alltför höga.

Eftersom kvaliteten är viktigt snålar man inte med råvarorna. Men det är viktigt att man kan ta betalt för denna merkostnad. Ett sätt att göra det är genom att värdeladda maten med en historia, så kallad storytelling.

Påverka på hemmaplan

Strax efter starten på Vålkojan satte Mikael upp en lapp i affären om en "Matlagningsgrupp för herrar" i lilla Vemhån. Initiativet var en utsträckt hand i försök att bli accepterad i området. Gensvaret blev stort och efter hand har den lilla gruppen vuxit såväl i antal som i anseende. Idag kallar de sig Vemhåns gastronomiska sällskap och deras årliga festmiddag under allhelgonahelgen vill ingen missa. Förutom att sprida, förmedla och höja det gastronomiska intresset lokalt ska medlemmarna uppmuntra lokala producenter och förkovra sig i råvarornas ursprung.

Mikael har hittills bara hunnit vara på ett möte med de andra matambassadörerna. Det räckte för att bli inspirerad att försöka påverka än mera på hemmaplan. Närmast ligger att gå på möte kring maten på äldreboendet i Hede. Men det är svårt att hinna med mycket vid sidan om. Att vara ensam kock på egen krog sex dagar i veckan kräver sitt.

Från våffelstuga till gourmékrog

Mikael Kühne gick på hotell- och restaurangskolan i Hede. I tretton år jobbade han sedan på Sandhamns värdshus utanför Stockholm, hela tiden med en fot i Härjedalen genom fäbodvallen i Vemhån. När den väl-etablerade våffelstugan i Vemhån blev till salu slog paret Kühne till och startade eget, men det tog hela två år att vänja besökarna vid att våffelstugan hade blivit gourmékrog med kvällsöppet. På dagarna kom besökarna troget men på kvällarna

Mikael Kühne ser ut över fiskrika Veman, invid gourmékrogen Vålkojan.

var det tomt. Till slut sa Karin att vi får börja sälja biff och bearnaisesås som alla andra, men Mikael vägrade ge upp. Nu, sju år efter starten går det väldigt bra för krogen. Nu är de på gång att utöka med boende och möjlighet till helpension.

Text och bild: Hanna Appelros,
Länsstyrelsen Jämtlands län

Läs mer på:
www.valkojan.se
www.vemhan.com/vgs/

Här är till och med mineralvattnet lokalproducerat.

Träet i fokus på mindre gård

När Staffan Olsson år 1969 övertog ansvaret för föräldragården i Stocksbo, Färila, fanns det bara nio koplatsar i ladugården. Nu är korna något fler, men småskalighet och helhetssyn är viktigt på gården.

Det finns många hus att ta hand om på gården.

I början på 80-talet startade diskussioner med lantbruksnämnden om att bygga en ny ladugård.

- De ville att jag skulle riva den gamla ladugården och bygga för 26 kor. Men det passade inte Staffan som tycker att det är roligt att snickra, gärna med virke från den egna skogen. Han valde att bygga en vinkel till den befintliga ladugården för 18 mjölkkor som blev klar 1985.

Möte som gav eko

1986 bestämde sig Staffan för att lägga om till ekologisk produktion. Det var vid en träff på Dellenborg, anordnad av Hans Bovin. Medverkade gjorde bland annat Anders Larsson vid lantbruksnämnden i Uppsala. Hans kritiska granskning av kraftfoder med kadaverinnehåll kunde Staffan känna igen från problem hemma på gården. Ett flertal kor och kalvar fick nämligen trumsjuka och en ko dog när han började utfodra med ett nytt parti kraftfoder.

Enkel omläggning

Idag brukas 60 hektar med en fem-årig växtföljd:

- Havre
- Korn med insädd, alternativt havre/ärter som grönfoder
- Vall I
- Vall II
- Vall III

Den betade arealen har en egen betesväxtföljd men en hel del av vallåterväxten betas också.

Omläggningen till ekologisk odling var inte särskilt besvärlig, det gällde bara att ersätta de små mängderna med handelsgödsel som använts i växtodlingen tidigare. Stallgödseln sprids med 20-25 ton/ha till kornet och, om det räcker, även till havren. Spannmålsskördarna ligger kring tre ton per hektar. Vallskördarna är i nivå med de konventionella gårdarnas. Ogräs finns men hålls i schack. Någon gång har ett spannmålsfält varit besvärande gult av åkersenap men grödan har ändå tagit över och gett en god skörd.

Spannmålen räcker till djuren och ibland kan något säljas. Det finns större utrymme för försäljning av ensilage och grönfoder, även om det just denna säsong har varit svagt intresse från köparhall.

Ny generation med gammalt intresse

Eftersom Staffan varit lantbrukare i över 40 år börjar tiden för generationsväxling närma sig och det ser lovande ut på den fronten. Staffan och hustrun Yvonne har fyra söner som alla har varit en stor tillgång i lantbruket. En av dem, Carl-Johan, har nu börjat axla delar av gårdens skötsel. Det genuina intresset för att bygga i trä har han också övertagit. Carl-Johan har gått gymnasieprogrammet i möbelsnickeri. Efter några år som trappsnickare och en kurs i timring fick han arbete på Gamla Trähus i Färila där han arbetar fyra dagar i veckan. Han har byggt ett eget hus tillsammans med sambon Sofie där de nu bor med sina söner. Till detta finns som sig bör ett stort

Kvamen har en gång brunnit. "Det brinner i knutarna" har hänt i verkligheten.

Staffan och Carl-Johan Olsson, Stocksbo, Färila.

antal byggnader på jordbruket och på en utgård som ska rustas och renoveras.

Under de senaste åren har också en lösdrift för ungdjuren byggts. Inner-taket är körbart och används som lagringsutrymme för hö och halm. Takbjälkarna är hela sågade stockar, noggrant utvalda från den egna skogen. Stockarna har sedan sågats på ihopkopplade sågbänkar från Logosol.

- Det är inte bra att bara göra en sak och behöva avstå från annat som är roligt, säger Carl-Johan, som förutom sin träutbildning också gått en 28 veckors grundkurs i lantbruk på Lövsta Naturbruksgymnasium på Gotland.

Nominerade lantbruksföretagare

I Gävleborgs län finns sedan två år ett pris till årets lantbrukföretag. Det är en aktivitet inom miljörådgivningen där lantbrukares företagande uppmärksammas på ett nytt och positivt sätt. Prisutdelningen sker på Wij Trädgårdar i Ockelbo i september. Staffan och Carl-Johan med familjer var ett av tre nominerade företag 2009. Att nomineras tyckte de var mycket hedersamt. Enligt arrangörerna är det också så att alla nominerade företag är vinnare, sedan är det lite av en slump vem som får priset. Men naturligtvis är det en stor ära att de drivkrafter och ideal som tillämpas i ens brukande av jord och skog och förvaltande av mark och gamla träbyggnader fått bekräftelse och högtidlig uppmärksamhet.

**Text och bild: Berit Löfgren,
Länsstyrelsen Gävleborg**

Träinredning till mjölkorna.

Hemsågade hela stockar i taket i lösdriften.

Klöver positivt för mjölkkons hälsa

En färsk studie, omfattande 659 gårdar med närmare 37 000 kor, visar att antalet behandlingar för olika hälsostörningar ökar något med stigande avkastningsnivå i besättningarna. Men resultaten visar också att det är fullt möjligt att uppnå både hög mjölkavkastning och god djurhälsa med ett balanserat närings- och mineralinnehåll i vallfodret och en välkomponerad foderstat.

Djurhälsodata från kokontrollen har samkörts med resultat från vallfoderanalyser från respektive gård. Den högsta frekvensen av behandlingar för olika hälsostörningar under laktationen hade gårdar med i medeltal 4–6 g kalcium (Ca) per kg ts i vallfodret. Högre halter kalcium var tydligt kopplade till bättre djurhälsa.

Klöver ger kalcium

Till en del påverkas växternas kalciumupptag av jordens kalktillstånd, men när man jämför plantor från samma plats har klöver högre upptag än gräs. Därför påverkas vallfodrets kalciuminnehåll framför allt av vallens botaniska sammansättning och till mjölkande kor verkar det vara önskvärt att sträva efter en relativt hög andel klöver.

För sinkor verkar inte kalciumhalten ha någon större betydelse för parereser och andra hälsostörningar som kan ha sin rot i utfodringen. Men om man också beaktar vallfodrets proteinhalt och balansen med andra mineraler pekar resultaten på att man till sinkor bör eftersträva ett sent skördat, gräsdominerat och svagt gödslat vallfoder med 4–6 g Ca och under 13 % råprotein per kg ts. Kalciumhalten bör vara mer än 2 ½ gånger så hög som halten fosfor (P). Med 6 g Ca i vallfodret innebär detta helst under 2,5 g P och om Ca-innehållet är omkring 4 g per kg ts bör det vara under 1,6 g P.

Lite kalium till sinkor

Vallfoder med mindre än 15 g kalium (K) verkar vara positivt till sinkor, men när det gäller mjölkande kor pekar resultaten entydigt på att sådant vallfoder bör undvikas pga

klart ökad risk för mastit och andra hälsostörningar. Bland gårdar som haft vallfoder med lågt innehåll av kalcium, under 6,2 g, har de med mellan 15 och 20 g K per kg ts haft lägst frekvens behandlingar per mjölkande ko. Om man eftersträvar ett balanserat innehåll av mineraler och en "lagom" proteinhalt bör 16–23 g K per kg ts kunna vara ett lämpligt riktmärke för ett bra vallfoder med låg Ca-halt till mjölkande kor. När det gäller vallfoder med högt innehåll av kalcium, mer än 6,2 g, har gårdar med vallfoder med 25–30 g K per kg ts haft lägst frekvens behandlingar för olika hälsostörningar under laktationen.

Mineralbalansen påverkar

Förhållandet mellan kalcium, kalium och magnesium (Mg) verkar också ha betydelse för djurhälsan. Till sinkor pekar resultaten på att halten kalium bör vara högst tio gånger så stor som halten magnesium, dvs helst mer än 1 g Mg vid ett innehåll om 10 g K samt mer än 1,5 g Mg vid omkring 15 g K per kg ts i vallfodret. Samtidigt är det önskvärt att kvoten K/(Ca+Mg) är under 2,5.

I tabellen sammanfattas de mineralnivåer som kunnat förknippas

med positiva effekter på de mjölkande kornas hälsa i studien. Med ledning av dessa värden kan det vara lämpligt att göra en hälsomässig riskbedömning av det egna vallfodret utifrån gjorda foderanalyser. Börja med att se om ditt vallfoder hör till gruppen Låg Ca eller Hög Ca (gräns 6,2 g/kg ts i studien). Kolla sedan om kaliumhalten är inom angivet intervall för respektive Ca-halt. Gör den det får analysen 1 poäng. Lägg till en poäng om även analyserad fosforhalt ryms inom tabellens angivna gränser. Beräkna därefter med ledning av din foderanalys övriga balansvärden. Lägg till en poäng för varje värde som platsar inom de i tabellen angivna ramarna. Enligt resultaten från mineralstudien bör vallfoder med 3 eller fler mineralpoäng kunna ha en positiv inverkan på de mjölkande kornas hälsa. Om analysen får noll eller bara någon mineralpoäng finns en risk för att vallfodret kan ha negativ inverkan på djurhälsan om obalanserna inte kan kompenseras genom en omsorgsfull komplettering av foderstaten med mineraler och vitaminer.

En faktor som verkar ha ännu större negativ inverkan på djurhälsan än vad högt K-innehåll har är ett

Tabell. Mineralhalter och balanser i vallfoder som verkar ha positiv inverkan på mjölkande kornas hälsa.

	Låg Ca (under 6,2 g/kg ts)	Hög Ca (över 6,2 g/kg ts)
Kalium, g/kg ts	16 – 23	25 – 30
Fosfor, g/kg ts	Under 2,6	1,8 – 3,5
Ca/P	2,2 – 5,6	4 – 8
K/Mg	10 – 30	10 – 20
K/(Ca+Mg)	2,5 – 3,5	2 – 4
% Råprotein x % Kalium	30 – 50	30 – 80

ogynnsamt förhållande mellan Ca och P. Därför tror jag det är viktigt att försöka komplettera foderstaten med kalcium och magnesium utan att rekommenderade nivåer av fosfor överskrids. I många fall kan det vara lämpligare att ge tillskott av foderkalk än med mineralfoder som innehåller både Ca och P. Om man har fullfoder kan det också vara lämpligt att lägga in en del ren magnesiumoxid (MgO₂) i blandningen om det behövs extra magnesium.

Gödsla för klöver

Förändrad gödsling har lett till att halterna av kalium sjunkit under senare år. Trots detta hade knappt hälften av de analyser med låg Ca-halt som ingick i studien högre K-värden än vad som verkar önskvärt. Merparten av dessa kom från första skörd av gräsdominerade vallar. Av analyserna med hög Ca-halt hade å andra sidan över hälften lägre kaliuminnehåll än vad som verkar vara gynnsamt. Framför allt kom dessa från andra skörden, som normalt har högre klöverhalter än första skörden. Resultaten pekar därför på att man bör beakta förväntad klöverandel vid gödslingen. Framför allt bör man fundera över hur man kan försörja den ofta klöverrikare andra vallskörden med tillräckliga mängder av kalium.

En tredjedel av analyserna med låg halt Ca hade väl höga halter fosfor för att vara bra ur hälsosynpunkt om man ska tro på resultaten från studien. Minskad fosforgödsling är en väg att lösa detta. Men eftersom det hälsomässigt gynnsamma fönstret för fosfor verkar vara större i vallfoder med hög halt Ca anser jag att man hellre bör vidta åtgärder som kan leda till en ökad andel klöver i vallarna. I en tidigare studie, över faktorer som kan påverka risken för tillväxt av smörsyrabildande bakterier i ensilaget, fann jag att spridning av stallgödsel på hösten oftast leder till lägre klöverinslag i vallen än spridning efter första skörden. För att inte riskera negativ inverkan på ensilagets hygieniska kvalitet gäller det dock att sprida gödseln så fort som möjligt efter skörden för att inte smutsa ner den uppväxande grödan.

Harry Eriksson, tel. 070-320 82 35

Vill du ta emot en praktikant?

WWOOF är ett internationellt ekologiskt volontärprogram där gården som ersättning till volontären erbjuder mat och husrum samt kunskap om ekologiskt lantbruk. WWOOF har nu många fler sökande volontärer än gårdar som kan ta emot dem.

Skulle du vara intresserad av internationella praktikanter så finns mer info på <http://www.woof.se/se/hem/>

Kan man utfodra får med enbart vallfoder?

Ett vallfoder med mycket bra kvalitet krävs om högdräktiga och mjölkande tackor med fler än ett lamm ska klara sig utan kraftfodertillskott. Detta har framkommit i ett projekt vid institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap. Även för unga lamm som ska växa snabbt är vallfoderkvaliteten viktig.

Under två stallsäsonger jämfördes en foderstat med enbart vallensilage med en där även kraftfoder gavs, i mängder godkända enligt KRAV. Resultaten från studierna under dräktighet och fram till avvänjning finns i ett nyttgivet Nytt-blad (<http://www.njv.slu.se/pub> under Nytt från institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap – Husdjur).

Ett grovfoder som har lågt näringsvärde, hög andel fiber och/eller dålig ensileringskvalitet (hög andel syror, lite socker o dyl) är inte lämpligt som enda foder till tackor från senare delen av dräktigheten. Intaget av näringsämnen blir inte tillräckligt även om det är fri tillgång till foder. Detta får till följd att tackorna tar mycket av sina kroppsreserver, vilket i studien märktes på såväl vikt och hull som på nivåerna av olika blodmetaboliter. Dessutom påverkas råmjölkproduktionen och även den senare mjölkproduktionen. Lammens vitalitet vid födseln blir också försämrad, liksom deras chans till överlevnad, pga låg råmjölkstillgång, råmjölk av sämre kvalitet samt att tackorna blir mindre motiverade att ta hand om alla sina lamm.

Gun Bernes, Inst. för norrländsk jordbruksvetenskap, SLU Umeå

KURSAKTUELLT

Dalarna och Gävleborg

Odling av jordgubbar och vinbär.

17 juni kl 9.30 – ca 16.00 på Saxenborgs Kursgård. Elisabeth Öberg från Hushållningssällskapet Nord medverkar och berättar bland annat om nya sorter av jordgubbar och vinbär som provats på Öjebyn och som är lämpliga för odling här i norr. På eftermiddagen besöker vi Tillmans bärodling i Grangärde och diskuterar aktuella frågor i ekologisk jordgubbs- och vinbärsodling.

Kostnad: 400 kr + moms samt förtäring.

Information och anmälan absolut senast 10 juni till Karin Ellgardt Fredlund, karin.ellgardt.fredlund@lansstyrelsen.se, 026-17 11 24 eller Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se, 023-818 29.

Ogräsharvning i praktiken.

Vi träffas i Dalsjö bystuga utanför Ornäs i Borlänge kl. 18.00. Datum är inte bestämt utan beror på hur säsongen utvecklar sig.

Först en teoretisk genomgång kring ogräsharvning och sedan tittar vi i fält. Ta med fikakorg. Vi planerar en uppföljning senare i sommar då vi besöker fältet igen och ser effekten av ogräsharvningen. Medverkar gör Per-Olof Sjölander, lantbrukare, Hans Bovin, Deveco, växtodlingsrådgivare och Mats Selin, LRFs växtodlingsprojekt.

För mera information kontakta snarast

Erik Köpmans, erik.kopmans@lansstyrelsen.se, 023-818 35 eller Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se, 023-818 29.

Hur blev växtodlingssäsongen på din ekogård?

Vi planerar att till hösten ha en träff där vi diskuterar hur växtodlingssäsongen 2010 blev. De frågeställningar som ni lantbrukare är intresserade av att diskutera styr upplägget av träffen. För att kunna planera dagen behöver vi redan nu få kontakt med er som är intresserade att vara med. Efter sommaren tar vi kontakt med er som är anmälda och får era förslag på frågor som ni vill ta upp på, utifrån hur sommaren blev med tanke på ogräs, skadegörare, växtnäring mm.

Är du intresserad kontakta oss senast

den 22 juni: Erik Köpmans, erik.kopmans@lansstyrelsen.se, 023-818 35 eller Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se, 023-818 29

Ekorådgivning.

Lansstyrelserna i Dalarna och Gävleborg erbjuder rådgivning inom ekologisk produktion.

För mera information kontakta:

Erik Köpmans, 023-818 35, växtodling och animalieproduktion
Kristina Homman, 023-818 29, grönsaker och bär
Karin Ellgardt Fredlund, 026-17 11 24, grönsaker och bär
Shan Solivan, 026-17 11 27, växtodling och animalieproduktion
Berit Löfgren, 026-17 11 36, växtodling och animalieproduktion

Bete – en resurs i ekologisk mjölkproduktion

Höga priser på kraftfoder och ett pressat grundpris på mjölk medför att betesdrift och foderstater med stora vallfodergivor blir mer och mer konkurrenskraftiga. I mitten av april hölls en kurs på temat betesdrift och stora vallfodergivor till mjölkkor i Sundsvall. Här sammanfattas det som gällde bete.

Bra bete med hög klöverandel.

Bete och ekonomi

Om din gård kan använda stora mängder bete finns pengar att tjäna. Enbetesstrategi där betet utgör drygt 50 procent av det dagliga foderbehovet minskar foderkostnaderna med 30-35 procent i ekologisk mjölkproduktion. Även en högre andel bete i foderstaten är ekonomiskt intressant. Det är realistiskt att producera 20 kg mjölk på enbart bete. Då krävs ca 16 kg ts, vilket ger en daglig foderkostnad på ca 8 kr. En ganska vanlig stallfoderstat ligger på 50 kr per dag (14 kg ts ensilage och 9 kg färdigfoder). Kon måste då mjölka 31 kg för att du ska uppnå samma lönsamhet (mjölk minus foder) som i alternativet med enbart bete. Båda alternativen är möjliga. Vilken strategi du väljer avgör var du tjänar pengar.

Vad kostar betet?

Utfodringsrådgivare uppger att betet kostar mellan 0,40 kr och 1,30 kr/kg ts. Vad ligger till grund för dessa priser? I flera kalkyler ligger de samlade kostnaderna (exkl ev arrende) för bete på åkermark runt 1500 kr/ha och år, om betesvallen förnyas vart fjärde år. Avkastningen på betet avgör då vad kostnaden per kg ts blir. Bra åkermarksbete avkastar ca 4,5 ton ts/ha. Sämre åkermarksbete ger 3 ton ts. Det ger ett betespris på 0,33 kr respektive 0,50 kr/kg ts. Avkastningen är ofta lägre på äldre betesvallar och naturbeten som inte förnyas, men då är också kostnaderna lägre. Produk-

tionskostnaderna för ensilage ligger från 1,1 till 1,7 kr/kg ts.

Det är alltid svårt att uppskatta betets avkastning. En annan möjlighet att värdera ekonomin i betesdriften kan vara att beräkna hur mycket mjölk som har producerats från betet. Beräkna det samlade foderbehovet och dra bort den fodermängd som korna har fått på stall.

Våga minska på kraftfodret

När det finns gott om bete, särskilt på försommaren då näringsvärdet är mycket högt, måste du våga utfodra mindre på stall. Då blir korna aktiva och vill beta när de kommer ut. Det gäller också att vara uppmärksam i mitten av sommaren då betets mängd och kvalitet försämras. Om korna är hungriga måste du utfodra mer på stall om du inte vill tappa mjölkavkastning. Under samma tidsperiod brukar klöverandelen och därmed proteinhalten öka i betet. Utnyttja läget och minska på proteinfodret i foderstaten!

Grönfoder – en tillgång under betessvackan

Under perioder med torrt väder räcker betet ofta inte till. Det är en fördel om det går att öka betesarealen betydligt, t ex med slätterravall, under högsommaren då betessvackan ofta uppstår. Minskningen är dock oftast inte lika markant i norra delen av landet som i söder.

En annan möjlighet som flera lantbrukare använder vid betesbrist är

att låta korna stripbeta grönfoder. Sammansättningen av grönfodret anpassas till gårdens jordart och övriga beten. Det kan även vara en utmärkt ide för gårdar som har en i grunden begränsad betesareal.

Vad är viktigt för en lyckad betesdrift?

Viktigast för att du ska lyckas med din betesdrift är att du är intresserad av betet och villig att släppa stallfoderstaten under betesperioden. Här följer några mera handfasta råd för en lyckad betesdrift i ekologisk mjölkproduktion:

- Släpp korna tidigt.
- Tänk på hur betesarealen kan utökas under säsongen.
- Så grönfoder som kan betas vid bristsituationer.
- Dränera drivgångarna.
- Ha staketerna klara tidigt på året.
- Planera när och hur betet ska putsas.
- Fundera över var det är lämpligt att stödutfodra. Finns någon avlastningsfälla?
- Planera hur korna ska drivas till och från betet.
- Ha koll på hur kotrafiken förändras i robotstallet.
- Minska på stallfodret, anpassa foderstat och utrustning till betet.
- Utvärdera hur mycket mjölk som har producerats från betet.

Text och bild: Niels Andresen
Ekologisk djurhållning, Jordbruksverket

Örter i betesblandningen kan höja smakligheten.

